

Vrienden Dienst

digitaal

Nummer 22 – maart 2019

Jaargang 3

Presentatie over de rijtuigen 'Plan D' op woensdag 24 april 2019

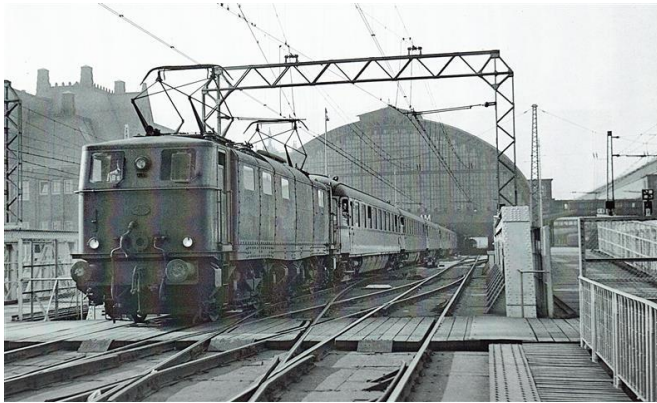
door Peter van der Vlist

Vorig jaar oktober was het veertig jaar geleden dat de rijtuigen 'Plan D' buiten dienst gingen. De wat oudere Vrienden hebben mooie herinneringen aan deze karakteristieke rijtuigen, waarvan de AB 7709 in ons museum te zien is. Het park stalen rijtuigen was na de oorlog zodanig uitgedund dat bij Beijnes en Werkspoor 70 rijtuigen werden besteld, bekend onder de naam 'Plan D'. Deze turquoise rijtuigen gingen dienst doen achter de in de jaren

vijftig geleverde nieuwe elektrische locomotieven.

Ingaande de winterdienstregeling 1978 kwam er een eind aan de inzet van dit mooie materieel. De acht tot stuurstandrijtuig verbouwde restauratierijtuigen hielden het tot in de jaren tachtig uit in de Beneluxdiensten. Op 1 oktober 1978 werd door de NVBS een imponerende afscheidsrit gereden en initiatiefnemer en organisator Peter van der Vlist vertelt deze avond aan de hand van vele foto's over deze bijzondere rit, over de voorbereidingen en het overleg over de vele logistieke knelpunten. Het was namelijk een bijzondere rit met een variëteit aan types trekkkrachten (waaronder ook stoomtractie)

voor de uit zeven rijtuigen bestaande Plan D-trein.

Om het historische aspect van dit karakteristieke materieel, dat in de hoogtijdagen tot ver in Europa te zien was, te belichten komen ook vele facetten uit de beginperiode aan de orde. U ziet behalve foto's van de bouw bij Werkspoor ook een groot aantal fraaie foto's uit de jaren 1950 – 1970 met soms indrukwekkende treinsamenstellingen van alleen Plan D-rijtuigen. Ook de bijzondere activiteiten van het materieel komen aan de orde, bijvoorbeeld het verblijf bij de Stoom Stichting Nederland (SSN) en natuurlijk het '2de leven' in de Beneluxdienst.

Het wordt een interessante avond met veel herinneringen aan de 'Dirken'. De presentatie vindt plaats op **24 april van 19.00 u tot 21.30 u, opnieuw in de wachtkamer Derde Klasse.**

Via onze website www.vriendennsm.nl kunt u zich nu al aanmelden.

Ledenvergadering op zaterdag 22 juni 2019

Vriendenrit met de ALV

Het duurt nog even, maar voor de zekerheid melden wij op deze plaats al dat de jaarlijkse ledenvergadering zal worden gehouden op zaterdag 22 juni. Dit jaar weer in het Spoorwegmuseum, in de Bedrijfsschool. De traditionele Vriendenrit vertrekt aansluitend op de vergadering. De

exacte vertrektijd moet nog worden vastgesteld.

Over de rit en de jaarvergadering leest u meer in een komende Vriendendienst.

Gevonden voorwerpen

Het televisieprogramma "Hart van Nederland" was op bezoek bij het inrichten van de vitrine met gevonden voorwerpen. Het Spoorwegmuseum kreeg van NS een kist met opmerkelijke objecten die door mensen zijn achtergelaten in de trein. Het filmpje, en het gelijktijdig verstuurd persbericht met als titel 'Een kunstbeen voor het Spoorwegmuseum', zorgden voor grote aandacht in de pers. Naast het Algemeen Dagblad (paginagroot, zie foto), de Telegraaf en Kidsweek mocht het Spoorwegmuseum in diverse radioprogramma's (o.a. Radio 2 "Jan-Willem Start Op", Radio 5 "Haandrikman", Radio 538 "Koen & Sandershow") iets vertellen over de bijzondere spullen die in de kist zaten.

De spullen zijn de komende maanden te zien in het halletje bij de bibliotheek.

Terugkijken en terugluisteren:

<https://www.ad.nl/utrecht/vergeten-in-de-trein-echt-waar-een-kunstbeen-opgezette-fret-doopjurkje-en-russische-helm~a91740a9/>

<https://www.nporadio2.nl/nieuws/24826/spoorwegmuseum-opent-tentoonstelling-van-bizarre-gevonden-voorwerpen>

<https://www.dagjeweg.nl/nieuwsredactie/24499/Bizar%3A%20dit%20laten%20mensen%20liggen%20in%20de%20trein%21>

Cartoon

Cartoon: Hans Proper

De Arend onder stoom

Op de weekenden 13 - 14 april en op de 18de / 19de mei zal de Arend weer onder stoom te zien en te horen zijn. Het weer is misschien nog koud genoeg om grote stoomwolken te kunnen opsnuiven!

Beheerder gezocht voor het Twitteraccount

Wij zijn op zoek naar een Vriend die helemaal los is op Twitter en zodoende zelfstandig ons Twitteraccount kan beheren in samenspraak met de andere leden van de werkgroep "Communicatie". Geïnteresseerd? Stuur dan a.u.b. een berichtje naar de editor (zie e-mailadres aan het einde van deze Nieuwsbrief).

Betaling Contributie 2019

Nog even een (laatste??) herinnering aan degenen die hun bijdrage nu nog niet hebben voldaan: het gaat over de contributie voor het kalenderjaar 2019. De betalingsmogelijkheid via de website is eenvoudig en veilig: vele Vrienden gingen u al voor. Het werkt perfect: kijk op www.contributie.vriendensm.nl.

Speciale postzegels voor de Vrienden

Nog steeds op voorraad en verkrijgbaar op bestelling: velletjes van 5 postzegels speciaal gemaakt voor de Vrienden.

Om uw briefpost bij de ontvanger net dat extra moment van aandacht te geven, of als blijk van uw interesse voor uw eigen Vrienden Vereniging, is er weer een postzegel verkrijgbaar. Speciaal gedrukt voor de Vrienden, kan deze postzegel normaal in het postverkeer worden gebruikt. Te bestellen via onze website. De zegels komen in velletjes van 5 stuks, voor de prijs van € 10,-. Dit is inclusief alle kosten en verzending per briefpost. www.vriendensm.nl/nieuws

Facebook

Kortstondig kreeg onze secretaris de melding dat op zaterdag, de 2de maart, Plan V van het Spoorwegmuseum een conditierit ging maken, tevens gecombineerd met "driehoeken". Want voor de komende expo "Tienertoer", is het gewenst dat Plan V omgekeerd in de museumhal staat.

Foto: Martijn Bijvoet; Heiloo

De mededeling werd meteen op onze website gezet en meegedeeld via Facebook. Daar werd het opgepikt door 2100 FB-volgers, waarvan er zeker een aantal de gelegenheid nam tot het maken van foto's. De melding was compleet met stopplaatsen en tijden. Noordelijkste punt was Zaandam. Een hele rit dus, wat de trein ook ten goede kwam.

Hierbij is op te merken dat het interessant is onze Facebook-pagina regelmatig te raadplegen!

Link: <https://www.facebook.com/vriendennsm>

Presentatie van Hans Nahon

Twee goederen wagens van het Spoorwegmuseum, 13 maart 2019

Wat valt er nu te vertellen over twee oude goederenwagens?

Nou dat hebben we geweten, want een boeiende avond bracht ons een heel eind

door de spoorgeschiedenis en besloeg een grote reis door het "spoorland".

Waar kwamen de dwarsliggers vandaan tot het gebruik van glijlagers en rollagers. En het feit dat er een proefserie was van betonnen wagons tot de afmetingen van remhuisjes. De aanwezigen vonden het dan ook een interessante en leerzame avond, de moeite van het bezoek meer dan waard.

De eerste helft van de avond ging over de HSM- dwarsliggerwagon, waarvoor de Vrienden een groot deel van de restauratie hebben gefinancierd. Gebouwd in 1911/1912. De laatste wagon uit deze serie werd in 1966 buiten dienst gesteld en deze ene kwam naar het Spoorwegmuseum.

De wagens, met een draagvermogen van 20 ton, waren door de HSM vooral bedoeld voor het vervoer van nieuwe, onbewerkte dwarsliggers vanaf de haven in Amsterdam naar de houtbewerking in Crailoo.

Daar werden ze verder behandeld en, op de plaatsen waar later de spoorstaven werden bevestigd, op de juiste hoogte en hellingshoek geschaafd. "Gekept" heette dat in vaktaal, en daarvoor was een op het spoor rijdende keepschaafinrichting bedacht. Daarna werden ze in vacuümgetrokken tanks geïmpregneerd met chloorzink. Dit vergrootte de levensduur van ongeveer 8 jaar naar 25 jaar. Bij al die bewerkingen was de "stand" van de dwarsliggers loodrecht op het spoor en door ze ook in die stand aan te voeren kon veel op arbeidsuren worden bespaard.

Maar vanwege de net iets te kleine breedte van de toen gebruikte wagens werden de dwarsliggers steeds in lengterichting vervoerd. Daarom werden voor dit vervoer daarna extra brede wagens gebouwd die het hout wél in de breedte konden vervoeren.

Eikenhouten liggers kwamen in de winter uit de Oostzeegebieden en in de zomer kwamen de Larix en Grenen exemplaren uit de dan ijsvrije haven van Archangelsk. Een "gewone" dwarsligger woog bijna 100 kg, bij wissels lagen langere dwarsliggers ("wisselhouten") tot soms 7,5 m en afhankelijk van de lengte van een wissel lag daar wel 5,5 m³ hout.

Na de pauze kwam de 20-tons open wagon aan bod. Hoofdzakelijk voor het vervoer van steenkool. Om vervuiling met andere lading te voorkomen en een regelmatig aanbod van wagens voor de mijnen te hebben, werden kolenwagens meestal speciaal voor dit vervoer gereserveerd. De Staatsspoorwegen markeerden daartoe alle kolenwagens met een verticale witte streep op de zijkant. Van het wagentype in het Spoorwegmuseum werden in Europa honderdduizenden exemplaren gebouwd. Er was, op initiatief van de betonindustrie, ook een proefserie van 2 stuks met betonnen bakken. Dat gieten van beton maakte de bak wel goedkoper, maar al het ijzer dat toegevoegd moest worden voor bijv. wieloplegging, stalen deurtjes en buffermontage maakte ze gewoon te duur. Einde van de proef en deze wagens zijn ook nooit gebruikt. Ook kwamen algemene

details over de remmen en de remsystemen met en zonder remhuisjes, aan bod.

Kortom, we mochten veel horen over het gehele spoorgebeuren en de wens werd geuit deze serie van presentaties van Hans te vervolgen, want het Spoorwegmuseum heeft nog een aantal interessante goederenwagens. Die kunnen ook weer meer spooraspecten voor het voetlicht brengen door een enthousiaste spreker met veel kennis van zaken.

Hans, heel hartelijk bedankt en Peter vd Vlist voor het initiatief en de organisatie van deze avond.

On traXS - 2019

Het waren weer hele mooie en drukke dagen in het Spoorwegmuseum! Voor treinenthousiasten, modelbouwers en voor de jeugd en de allerkleintjes. Want voor deze laatste categorie was er de hele "Longmoor-hal" ter beschikking. Hier werd gebouwd en werden sporen gelegd en met modelbanen gespeeld. Voor menig modelbouwer een nachtmerrie te zien hoe de kleintjes met het materiaal omgaan, maar dan wel te beseffen dat hier ook de toekomstige Vrienden tussen kunnen zitten.

De Vrienden waren ook vertegenwoordigd met een stand, ter werving en informatie.

De modellen waren weer TOP en het viel op dat er meer en meer in schaal Z was te

bewonderen. Zeker opmerkelijk was dat mensen zo klein mogelijk een natuurgetrouwe trein-wereld realiseren en dan te zien dat andere hobbyisten met een veelvoud van fotocamera's dit in focus vangen en dan vergroten om te laten zien en te zeggen: "Kijk, zo ziet de wereld er uit!"

Vooral met die Z-schaal is het een "petje af" om te bewonderen wat dat fijne werk en veel geduld over vele, vele uren, zo voortbrengt. Dat is werkelijk een heel eind verwijderd van menig herinnering in het maken van een kijkdoos uit een schoendoos. En gezien het grote aantal bouwers dat aanwezig was, waren er genoeg ervaringen uit te wisselen over rijtuigbouw en het aanplanten van bomen en struiken, om maar eens een paar aspecten te noemen.

Ter voorbereiding was er veel plaats vrijgemaakt in de hallen, wat goed was voor de grote stroom bezoekers. Met wat geduld was er altijd wel een plaatsje vooraan te veroveren voor een detail blik en om met de bouwer(s) of de bediener(s) te praten.

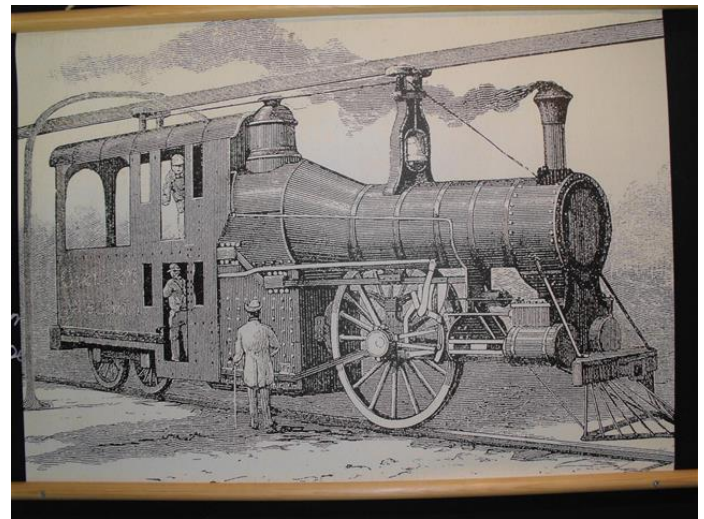
Raadsel

Het antwoord op het vorige raadsel:

Dit is de "fabrieksplaat" van de Arend, gemonteerd aan de kant zoals die te zien is op zijn standplaats in De Grote Ontdekking.

Nieuw Raadsel: Waar is deze afbeelding van een mooie uitvinding te zien?

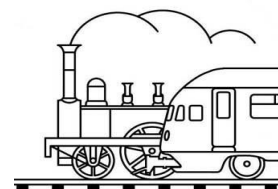

Bijdragen?

Als U ook een bijdrage wilt leveren, stuur dan Uw eventuele opmerkingen, suggesties of foto's naar:

redactie@vriendensm.nl

editor@vriendensm.nl

www.vriendensm.nl

Redactie: Rick Meijer
Eindredactie: Peter van Dorp